

Nr 12

Lagutskottets betänkande med anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1974: 44 med förslag till lag om ändring i föräldrabalken (sänkning av myndighetsåldern), m. m., jämte motioner.

Propositionen

I propositionen 1974: 44 har Kungl. Maj:t (justitiedepartementet) föreslagit riksdagen att antaga i propositionen framlagda förslag till

1. lag om ändring i föräldrabalken,
2. lag om ändring i ärvdabalken,
3. lag om ändring i lagen (1969: 621) om ändring i ärvdabalken,
4. lag om ändring i rättegångsbalken,
5. förordning om ändring i förordningen (1941: 416) om arvsskatt och gåvoskatt,
6. förordning om ändring i förordningen (1947: 577) om statlig förmögenhetsskatt,
7. lag om ändring i religionsfrihetslagen (1951: 680),
8. lag om ändring i barnavårdslagen (1960: 97),
9. lag om ändring i lagen (1962: 381) om allmän försäkring,
10. lag om ändring i lagen (1964: 167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare,
11. lag om ändring i rennäringslagen (1971: 437).

Med anledning av propositionen väckta motioner redovisas på s. 19—20.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll hänvisar utskottet till vad utskottet anför nedan på s. 20—21.

Lagförslagen

1 Förslag till

Lag om ändring i föräldrabalken

Härigenom förordnas i fråga om föräldrabalken¹

dels att 9 kap. 3 a § skall upphöra att gälla,

dels att 4 kap. 1 och 5 §§, 6 kap. 1, 3, 4 och 12 §§, 9 kap. 1 och 2 §§ samt 10 kap. 1 § skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

1 §²

Man eller kvinna, som fyllt tjugufem år, må med rättens tillstånd antaga adoptivbarn. Rätt att antaga adoptivbarn tillkommer även den som fyllt *tjugu* men ej tjugufem år, om adoptionen avser eget barn, makes barn eller makes adoptivbarn eller om synnerliga skäl eljest föreligga.

Man eller kvinna, som fyllt tjugufem år, må med rättens tillstånd antaga adoptivbarn. Rätt att antaga adoptivbarn tillkommer även den som fyllt *aderton* men ej tjugufem år, om adoptionen avser eget barn, makes barn eller makes adoptivbarn eller om synnerliga skäl eljest föreligga.

5 §³

Utan eget samtycke må den som fyllt tolv år ej adopteras; dock må, utan hinder av att samtycke ej föreligger, adoption ske av den som är under sexton år, därest det kan antagas lända honom till skada att han tillfrågas.

Den som ej fyllt *tjugu* år må ej adopteras utan föräldrarnas samtycke. Moderns samtycke skall hava lämnats sedan hon hunnit tillräckligt återhämta sig efter nedkomsten. Vid adoption av adoptivbarn skall i stället inhämtas samtycke av adoptanten eller, om make adopterat andre makens barn, av makarna.

Den som ej fyllt *aderton* år må ej adopteras utan föräldrarnas samtycke. Moderns samtycke skall hava lämnats sedan hon hunnit tillräckligt återhämta sig efter nedkomsten. Vid adoption av adoptivbarn skall i stället inhämtas samtycke av adoptanten eller, om make adopterat andre makens barn, av makarna.

Samtycke fordras ej av den som är sinnessjuk, sinnesslö, utan del i vårdnaden eller å okänd ort. Är sådant fall för handen beträffande envar av dem som enligt andra stycket skall samtycka till adoptionen, skall i stället samtycke inhämtas från barnets förmyndare.

Den som är förklarad omyndig må ej adopteras utan förmyndarens samtycke.

¹ Senaste lydelse av 9 kap. 3 a § 1973: 350.

² Senaste lydelse 1970: 840.

³ Senaste lydelse 1970: 840.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap.

1 §⁴

Barn i äktenskap står under föräldrarnas vårdnad enligt vad nedan sägs till dess det fyllt *tjugu* år eller ingått äktenskap.

Barn i äktenskap står under föräldrarnas vårdnad enligt vad nedan sägs till dess det fyllt *aderton* år eller ingått äktenskap.

3 §⁵

Föräldrarna skola utöva den uppsikt över barnet som är erforderlig med hänsyn till barnets ålder och övriga omständigheter.

Om rätt för underårig, som har fyllt aderton år, att själv hyra bostad för eget bruk stadgas i 9 kap.

4 §

Barn, som fyllt aderton år, må själv taga tjänst eller annat arbete. Hava föräldrarna dessförinnan låtit barnet taga tjänst eller annat arbete, varigenom barnet blivit i stånd att försörja sig, äge barnet, sedan det fyllt sexton år, själv uppsäga avtalet ävensom sluta avtal om annat arbete av liknande art.

Hava föräldrarna låtit barnet taga tjänst eller annat arbete, varigenom barnet blivit i stånd att försörja sig, äge barnet, sedan det fyllt sexton år, själv uppsäga avtalet ävensom sluta avtal om annat arbete av liknande art.

Avtal, som barnet slutit efter vad i första stycket sägs, äge föräldrarna häva, om det må anses erforderligt med hänsyn till barnets uppföstran eller välfärd; *tage dock, om barnet fyllt aderton år, rättens samtycke.* Har avtalet hävts, äge barnet ej därefter själv sluta arbetsavtal.

Avtal, som barnet slutit efter vad i första stycket sägs, äge föräldrarna häva, om det må anses erforderligt med hänsyn till barnets uppföstran eller välfärd. Har avtalet hävts, äge barnet ej därefter själv sluta arbetsavtal.

I fråga om verkan av avtal, som barnet slutit utan erforderligt samtycke, stadgas i 9 kap.

12 §⁶

Barn utom äktenskap står under moderns vårdnad till dess det fyllt *tjugu* år eller ingått äktenskap. På ansökan av fadern skall dock rätten överföra vårdnaden till honom, om det finnes skäligt med hänsyn till barnets bästa. Äro föräldrarna ense, att vårdnaden skall överföras till fadern, skall rätten

Barn utom äktenskap står under moderns vårdnad till dess det fyllt *aderton* år eller ingått äktenskap. På ansökan av fadern skall dock rätten överföra vårdnaden till honom, om det finnes skäligt med hänsyn till barnets bästa. Äro föräldrarna ense, att vårdnaden skall överföras till fadern, skall rätten

⁴ Senaste lydelse 1969: 157.

⁵ Senaste lydelse 1969: 157.

⁶ Senaste lydelse 1973: 646.

Nuvarande lydelse

på anmälan besluta i enlighet därmed, om det ej är uppenbart stridande mot barnets bästa.

Inträffar i fråga om den av föräldrarna som har vårdnaden om barnet sådant fall som avses i 6 § eller dör han, skall rätten på ansökan av den andre eller på anmälan av allmän åklagare eller barnavårdsnämnd förordna den andre att utöva vårdnaden, såvida ej denna med hänsyn till barnets bästa finnes böra anförtros åt särskilt förordnad förmyndare.

Vad i 2—4 och 10 §§ stadgas med avseende på vårdnad om barn i äktenskap skall äga motsvarande tillämpning beträffande barn utom äktenskap.

Föreslagen lydelse

på anmälan besluta i enlighet därmed, om det ej är uppenbart stridande mot barnets bästa.

9 kap.

1 §⁷

Den som är under *tjugu* år (*underårig*) är omyndig och äger icke själv råda över sin egendom eller åtaga sig förbindelser i vidare mån än som följer av vad som skall gälla på grund av lag eller villkor vid förvärv genom gåva eller testamente.

Den som är under *aderton* år (*underårig*) är omyndig och äger icke själv råda över sin egendom eller åtaga sig förbindelser i vidare mån än som följer av vad som skall gälla på grund av lag eller villkor vid förvärv genom gåva eller testamente.

2 §⁸

Underårig, som har fyllt aderton år, får själv hyra bostad för eget bruk. Om den underårige ej kan betala hyran med medel över vilka han själv råder eller om hänsyn till hans uppfostran eller välfärd kräver det, kan förmyndaren med överförmyndarens samtycke uppsäga hyresavtalet att upphöra, omedelbart. Innan samtycke meddelas, skall överförmyndaren bereda den underårige tillfälle att yttra sig. Har hyresavtal uppsagts av förmyndaren, får den underårige därefter ej själv sluta nytt hyresavtal.

Om rätt för underårig att själv taga tjänst eller annat arbete stadgas i 6 kap.

10 kap.

1 §⁹

Den som fyllt *tjugu* år skall av rätten förklaras omyndig:

Den som fyllt *aderton* år skall av rätten förklaras omyndig:

⁷ Senaste lydelse 1969: 157.

⁸ Senaste lydelse 1969: 157.

⁹ Senaste lydelse 1969: 157.

Nuvarande lydelse

1. om han på grund av sennesjukdom, sinnesslöhet eller annan rubbning av själsverksamheten är ur stånd att vårda sig eller sin egendom;

2. om han genom slöseri eller annan grov vanvård av sin egendom eller eljest genom otillbörligt förfarande med avseende å egendomen äventyrar sin eller sin familjs välfärd;

3. om han är hemfallen å missbruk av rusgivande medel och i följd därav icke kan vårda sig eller sin egendom; eller

4. om han på grund av sjukdom, försvagat hälsotillstånd, lyte, oerfarenhet eller annan orsak behöver annans bistånd i vården av sina angelägenheter och av sådan anledning själv begär att bli förklarad omyndig eller samtycker därtill.

Föreslagen lydelse

1. om han på grund av sennesjukdom, sinnesslöhet eller annan rubbning av själsverksamheten är ur stånd att vårda sig eller sin egendom;

2. om han genom slöseri eller annan grov vanvård av sin egendom eller eljest genom otillbörligt förfarande med avseende å egendomen äventyrar sin eller sin familjs välfärd;

3. om han är hemfallen å missbruk av rusgivande medel och i följd därav icke kan vårda sig eller sin egendom; eller

4. om han på grund av sjukdom, försvagat hälsotillstånd, lyte, oerfarenhet eller annan orsak behöver annans bistånd i vården av sina angelägenheter och av sådan anledning själv begär att bli förklarad omyndig eller samtycker därtill.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1974.

2 Förslag till**Lag om ändring i ärvdabalken**

Härigenom förordnas att 9 kap. 1 § ärvdabalken skall ha nedan angivna lydelse.

9 kap.**1 §¹**

Den som fyllt *tjugo* år må genom testamente förordna om sin kvarlåtenskap. Testamente må ock göras av underårig, som är eller varit gift eller som efter fyllda sexton år vill förordna om egendom, över vilken han äger själv råda.

Den som fyllt *aderton* år må genom testamente förordna om sin kvarlåtenskap. Testamente må ock göras av underårig, som är eller varit gift eller som efter fyllda sexton år vill förordna om egendom, över vilken han äger själv råda.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1974.

¹ Senaste lydelse 1969: 159.

3 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1969: 621) om ändring i ärvdabalken

Härigenom förordnas att punkt 3 av övergångsbestämmelserna till lagen (1969: 621) om ändring i ärvdabalken skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

3. Är barn utom äktenskap fött innan nya lagen trätt i kraft och skulle icke arvsrätt mellan fadern och barnet ha förelegat redan enligt äldre lag, ärver barnet och dess bröstavingar fadern och dennes släktingar endast under förutsättning att annan dödsbodeläggare, boutredningsman eller den som sitter i boet senast vid bouppteckningen fått kännedom om arvingen eller anteckning om barnet före arvfallet gjorts i personakt för arvlåtaren eller annan från vilken arvingen härleder sin arvsrätt.

Föreslagen lydelse

3. Är barn utom äktenskap fött innan nya lagen trätt i kraft och skulle icke arvsrätt mellan fadern och barnet ha förelegat redan enligt äldre lag, ärver barnet och dess bröstavingar fadern och dennes släktingar endast under förutsättning att annan dödsbodeläggare, boutredningsman eller den som sitter i boet *inom tre månader från dödsfallet eller, om bouppteckningen förrättas senare, senast vid bouppteckningen* fått kännedom om arvingen eller anteckning om barnet före arvfallet gjorts i personakt för arvlåtaren eller annan från vilken arvingen härleder sin arvsrätt.

Denna lag träder i kraft en vecka efter den dag, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling. Har arvlåtaren avlidit före ikraftträdandet gäller fortfarande äldre bestämmelser.

4 Förslag till

Lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom förordnas att 5 kap. 2 § och 20 kap. 14 § rättegångsbalken skall ha nedan angivna lydelse.

5 kap.

2 §¹

Tillträde till offentlig förhandling må, när rättens ordförande finner skäl därtill, vägras den som enligt vad är känt eller må antagas ej fyllt *tjug* år.

Tillträde till offentlig förhandling må, när rättens ordförande finner skäl därtill, vägras den som enligt vad är känt eller må antagas ej fyllt *aderton* år.

¹ Senaste lydelse 1969: 168.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

20 kap.

14 §

Är målsäganden omyndig och rör brottet egendom, varöver han ej råder, eller rättshandling, som han ej själv äger ingå, äge hans ställföreträdare angiva brottet eller tala därå. Rör brottet den omyndiges person, äge den som har vårdnaden om honom angiva brottet eller tala därå; *har den omyndige fyllt aderton år, äge han ock själv angiva brottet eller tala därå.* Vad i 11 kap. 2—5 §§ är stadgat om part och ställföreträdare i tvistemål äge motsvarande tillämpning beträffande målsägande, även om han ej för talan.

Är målsäganden omyndig och rör brottet egendom, varöver han ej råder, eller rättshandling, som han ej själv äger ingå, äge hans ställföreträdare angiva brottet eller tala därå. Rör brottet den omyndiges person, äge den som har vårdnaden om honom angiva brottet eller tala därå. Vad i 11 kap. 2—5 §§ är stadgat om part och ställföreträdare i tvistemål äge motsvarande tillämpning beträffande målsägande, även om han ej för talan.

Om rättegångsombud för målsägande gälle vad i 12 kap. är stadgat.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1974.

5 Förslag till

Förordning om ändring i förordningen (1941: 416) om arvsskatt och gåvoskatt

Härigenom förordnas att 28 § förordningen (1941: 416) om arvsskatt och gåvoskatt skall ha nedan angivna lydelse.

28 §¹

Till **k l a s s I** hänföras efterlevande make, barn, avkomling till barn, make till barn och efterlevande make till avlidet barn. Detta gäller även om barnet eller avkomlingen till följd av adoption förlorat sin arvsrätt efter arvlåtaren.

Såsom skattefritt avdragas från lott som tillkommer den avlidnes efterlevande make 30 000 kronor, från vad som tillkommer annan i klass I 15 000 kronor och från lott, som beskattas enligt klass II eller klass III, 3 000 kronor. Har barn eller avkomling till avlidet barn vid skattskyldighetens inträde ej fyllt 20 år, avdragas ytterli-

Såsom skattefritt avdragas från lott som tillkommer den avlidnes efterlevande make 30 000 kronor, från vad som tillkommer annan i klass I 15 000 kronor och från lott, som beskattas enligt klass II eller klass III, 3 000 kronor. Har barn eller avkomling till avlidet barn vid skattskyldighetens inträde ej fyllt 18 år, avdragas ytterli-

¹ Senaste lydelse 1971: 895.

Nuvarande lydelse

gare 3 000 kronor för varje helt år eller del därav, som då återstod till dess sagda ålder uppnås.

Föreslagen lydelse

ligare 3 000 kronor för varje helt år eller del därav, som då återstod till dess sagda ålder uppnås.

Med make jämställs den som vid tiden för dödsfallet sammanlevde med den avlidne, om de sammanlevande tidigare varit gifta med varandra eller gemensamt ha eller ha haft barn. Motsvarande gäller, i förhållande till den avlidnes barn, beträffande den som sammanlevt med barnet. Styvbarns- och fosterbarnsförhållande räknas lika med skyldskap. Med fosterbarn avses barn, som före fyllda 16 år stadigvarande vistats i den avlidnes hem och därvid erhållit vård och fostran som eget barn.

Högre avdrag än enligt andra stycket får ej åtnjutas i fråga om vad som erhålles från samme arvlätare eller testator, även om det erhålles vid skilda tillfällen.

Till k l a s s I I hänföres annan arvinge eller testamentstagare än sådan som avses i klass I eller III.

Till k l a s s I I I hänföres

kyrka, landsting, kommun eller annan menighet ävensom hushållningssällskap med stadgar som fastställts av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer;

stiftelse med huvudsakligt syfte att främja religiösa, välgörande, sociala, politiska, konstnärliga, idrottsliga eller andra därmed jämförliga kulturella eller eljest allmännyttiga ändamål;

stiftelse med huvudsakligt ändamål att främja landets näringsliv; registrerad understödsförening;

sådan sammanslutning, som, utan att hava till syfte att i sin verksamhet tillgodose medlemmarnas ekonomiska intressen, huvudsakligen fullföljer ovan angivet ändamål;

folketshusförening, bygdegårdsförening eller annan liknande sammanslutning, som har till främsta syfte att anordna eller tillhandahålla allmän samlingslokal,

där fråga är om svensk juridisk person och skattebefrielse ej åtnjutes jämlikt 3 §.

För skattelott, som i 11 § 2 mom. sägs, beräknas skatten efter den klass, gällande för arvinge eller universell testamentstagare i dödsboet eller för mottagaren av det legat varom fråga är, som medför lägst skatt. Från skattelott medgives icke avdrag enligt andra stycket.

Vad som återstår, sedan avdrag enligt andra stycket gjorts, utgör skattepliktig lott. Denna skall jämnas till närmast lägre hundratal kronor. Om öretal uppkommer vid beräkning av skatt, skall skatten jämnas nedåt till närmast hela krontal.

Skatten beräknas enligt följande skalor.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1974. Har skattskyldighet inträtt dessförinnan tillämpas dock äldre bestämmelser.

6 Förslag till

Förordning om ändring i förordningen (1947: 577) om statlig förmögenhetsskatt

Härigenom förordnas att 8 § och 12 § 1 mom. förordningen (1947: 577) om statlig förmögenhetsskatt skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 §¹

Har skattskyldig hemmavarande barn, som icke fyllt 20 år, skall, därest barnets till statlig inkomstskatt beräknade beskattningsbara inkomst icke uppgår till minst 100 kronor, den skattskyldige taxeras jämväl för barnets förmögenhet. I den skattskyldiges skattepliktiga förmögenhet inbegripes i sådant fall jämväl barnets förmögenhet.

Har skattskyldig hemmavarande barn, som icke fyllt 18 år, skall, därest barnets till statlig inkomstskatt beräknade beskattningsbara inkomst icke uppgår till minst 100 kronor, den skattskyldige taxeras jämväl för barnets förmögenhet. I den skattskyldiges skattepliktiga förmögenhet inbegripes i sådant fall jämväl barnets förmögenhet.

12 §

1 mom.² För äkta makar, som under beskattningsåret levt tillsammans, beräknas den skattepliktiga förmögenheten för makarna var för sig, varvid boets gemensamma förmögenhet inräknas i mannens skattepliktiga förmögenhet. Har därvid skuld, som i 5 § avses, helt eller delvis ej kunnat utnyttjas å den därtill närmast berättigade makens förmögenhet, må bristen avräknas å den andra makens förmögenhet.

Har skattskyldig hemmavarande barn, som icke fyllt 20 år, och uppgår barnets till statlig inkomstskatt beräknade beskattningsbara inkomst till minst 100 kronor, beräknas den skattepliktiga förmögenheten för den skattskyldige och barnet var för sig.

Har skattskyldig hemmavarande barn, som icke fyllt 18 år, och uppgår barnets till statlig inkomstskatt beräknade beskattningsbara inkomst till minst 100 kronor, beräknas den skattepliktiga förmögenheten för den skattskyldige och barnet var för sig.

Den beskattningsbara förmögenheten beräknas i fall som avses i första stycket gemensamt för makarna och i fall som avses i andra stycket gemensamt för föräldrar och barn. Frågan om skatteplikt enligt 10 § bedömes med hänsyn till den sålunda gemensamt bestämda beskattningsbara förmögenheten. Skatt beräknas likaledes efter nämnda förmögenhet och fördelas på envar efter hans skattepliktiga förmögenhet. Vad i 11 § 3 mom. sägs skall därvid iakttagas.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1974 och tillämpas första gången vid 1975 års taxering.

¹ Senaste lydelse 1969: 236.

² Senaste lydelse 1970: 170.

7 Förslag till

Lag om ändring i religionsfrihetslagen (1951: 680)

Härigenom förordnas att 5 § religionsfrihetslagen (1951: 680) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §¹

Kloster må inrättas endast med Konungens tillstånd och på de villkor Konungen föreskriver.

Ej må någon upptagas i kloster, förr än han fyllt *tjugo* år.

Ej må någon upptagas i kloster, förr än han fyllt *aderton* år.

Asidosättes vid klosterverksamhet lag eller författning eller villkor som Konungen föreskrivit eller drives klostret uppenbart i strid mot vad som var förutsatt, då tillståndet gavs, äger Konungen återkalla tillståndet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1974.

8 Förslag till

Lag om ändring i barnavårdslagen (1960: 97)

Härigenom förordnas att 16, 18, 24, 26—30, 32—34, 37, 42, 75, 80, 89 och 94 §§ barnavårdslagen (1960: 97)² skall ha nedan angivna lydelse.

16 §

Om det erfordras för utredningen, bör yttrande inhämtas av läkare eller annan sakkunnig.

Gäller ärendet ingripande med stöd av 25 § eller förbud som avses i 50 §, äger barnavårdsnämnden eller dess ordförande förordna att läkarintyg angående den *underårige* skall anskaffas. Sådant intyg skall, om ej särskilda skäl föranleda annat, föreligga, innan nämnden beslutar att omhändertaga *underårig* för samhällsvård enligt 29 § eller meddelar förbud som avses i 50 § första stycket.

I fall som avses i andra stycket må den *underårige* kallas till undersökning hos anvisad läkare.

Gäller ärendet ingripande med stöd av 25 § eller förbud som avses i 50 §, äger barnavårdsnämnden eller dess ordförande förordna att läkarintyg angående den *unge* skall anskaffas. Sådant intyg skall, om ej särskilda skäl föranleda annat, föreligga, innan nämnden beslutar att omhändertaga *någon* för samhällsvård enligt 29 § eller meddelar förbud som avses i 50 § första stycket.

I fall som avses i andra stycket må den *unge* kallas till undersökning hos anvisad läkare. Skall barn

¹ Senaste lydelse 1969: 170.

² Lagen omtryckt 1971: 308.

Nuvarande lydelse

Skall barn under femton år kallas, gäller vad som är stadgat i 15 § tredje stycket.

Föreslagen lydelse

under femton år kallas, gäller vad som är stadgat i 15 § tredje stycket.

18 §

Utredning i ärende enligt 4 eller 7 kap. bör omfatta hembesök.

Är fråga om ingripande med stöd av 25 § och kan ärendet icke nöjaktigt utredas utan besök i den *underåriges* hem, äger barnavårdsnämnden eller dess ordförande vid behov påkalla polishandräckning för att vinna tillträde till hemmet.

Är fråga om ingripande med stöd av 25 § och kan ärendet icke nöjaktigt utredas utan besök i den *unges* hem, äger barnavårdsnämnden eller dess ordförande vid behov påkalla polishandräckning för att vinna tillträde till hemmet.

24 §

Har barnavårdsnämnden enligt 29 eller 30 § beslutat att någon skall omhändertagas för samhällsvård eller utredning, skall beslutet ofördröjligen delgivas honom själv, om han fyllt femton år, och hans föräldrar. Har i ärendet skiljaktig mening antecknats i nämndens protokoll, skall upplysning härom lämnas. Den som delgives beslutet skall samtidigt anmodas att skriftligen förklara, huruvida han samtycker till att det verkställs.

Har barnavårdsnämnden enligt 29 eller 30 § beslutat att någon skall omhändertagas för samhällsvård eller utredning, skall beslutet ofördröjligen delgivas honom själv, om han fyllt femton år, och hans föräldrar, *om han är under aderton år*. Har i ärendet skiljaktig mening antecknats i nämndens protokoll, skall upplysning härom lämnas. Den som delgives beslutet skall samtidigt anmodas att skriftligen förklara, huruvida han samtycker till att det verkställs.

Lämnas icke av envar som enligt första stycket skall erhålla del av beslutet samtycke till verkställighet, skall beslutet underställas länsrättens prövning. För sådant ändamål skall beslutet jämte samtliga handlingar i ärendet utan dröjsmål och senast inom tio dagar från dagen för beslutet tillställas länsrätten.

26 §

Föreligger sådant förhållande som avses i 25 §, skall barnavårdsnämnden söka att såvitt möjligt åstadkomma rättelse genom en eller flera förebyggande åtgärder, nämligen

1. hjälpåtgärder, innefattande råd och stöd,
2. förmaning och varning,
3. föreskrifter rörande den *underåriges* levnadsförhållanden samt
4. övervakning.

Föreligger sådant förhållande som avses i 25 §, skall barnavårdsnämnden söka att såvitt möjligt åstadkomma rättelse genom en eller flera förebyggande åtgärder, nämligen

1. hjälpåtgärder, innefattande råd och stöd,
2. förmaning och varning,
3. föreskrifter rörande den *unges* levnadsförhållanden samt
4. övervakning.

Nuvarande lydelse

Nämnden äger för genomförande av vad från dess sida tillräts eller föreskrivits bestrida kostnader för rådgivning, undersökning, behandling, utbildning och dylikt samt lämna bidrag till resor, kläder, annan utrustning och omkostnader i övrigt.

Föreslagen lydelse

27 §

Föreskrift rörande *underårigs* levnadsförhållanden må meddelas *den underåriga*, hans föräldrar eller annan fostrare. Sådan föreskrift kan gälla anlitande av barnavårdsanstalt, behandling för sjukdom eller annan kroppslig eller själslig brist eller svaghet, sysselsättning, arbetsanställning, vistelseort eller bostad, förfogande över arbetsförtjänst eller andra tillgångar eller förbud att använda rusdrycker eller narkotiska medel. Annan liknande föreskrift må även meddelas.

Föreskrift rörande *den unges* levnadsförhållanden må meddelas *honom själv*, hans föräldrar eller annan fostrare. Sådan föreskrift kan gälla anlitande av barnavårdsanstalt, behandling för sjukdom eller annan kroppslig eller själslig brist eller svaghet, sysselsättning, arbetsanställning, vistelseort eller bostad, förfogande över arbetsförtjänst eller andra tillgångar eller förbud att använda rusdrycker eller narkotiska medel. Annan liknande föreskrift må även meddelas.

På barnavårdsnämnd som meddelat föreskrift ankommer att ändra eller upphäva denna, när så är påkallat. Behörigheten att ändra eller upphäva föreskrift må dock överflyttas till annan barnavårdsnämnd, om denna samtycker.

Föreskrift upphör att gälla senast då den *underåriga* fyller *tjugo* år.

Föreskrift upphör att gälla senast då den *unge* fyller *aderton* år. *Föreskrift som meddelats honom själv i fall som avses i 25 § b) får dock bestå längst till dess han fyller tjugo år.*

28 §

Förordnar barnavårdsnämnden om övervakning, skall nämnden till övervakare utse lämplig person.

Övervakaren har att fortlöpande följa den *underåriges* utveckling och uppmärksamma hans levnadsförhållanden samt att söka befordra vad som kan vara till gagn för honom.

Övervakaren har att fortlöpande följa den *unges* utveckling och uppmärksamma hans levnadsförhållanden samt att söka befordra vad som kan vara till gagn för honom.

Övervakning skall stå under tillsyn av den barnavårdsnämnd som beslutat därom. Tillsynen må dock överflyttas till annan barnavårdsnämnd, om denna samtycker.

Beslut om övervakning gäller tills vidare men skall omprövas med högst ett års mellanrum.

Beslut om övervakning gäller tills vidare men skall omprövas med högst ett års mellanrum.

Nuvarande lydelse

Övervakning upphör senast då den *underårige* fyller *tjugo* år.

Föreslagen lydelse

Övervakning upphör senast då den *unge* fyller *aderton* år eller, i fall som avses i 25 § b), senast när han fyller *tjugo* år.

29 §

Om förebyggande åtgärder bedömas vara gagnlösa eller om sådana åtgärder vidtagits utan att medföra rättelse, skall den *underårige* omhändertagas för samhällsvård.

Om förebyggande åtgärder bedömas vara gagnlösa eller om sådana åtgärder vidtagits utan att medföra rättelse, skall den *unge* omhändertagas för samhällsvård.

30 §

Föreligga sannolika skäl för att ingripande med stöd av 25 § är påkallat, må barnavårdsnämnden i avbidan på att ärendet kan slutligt avgöras omhändertaga den *underårige* för utredning, om detta anses nödvändigt på grund av förefintliga risker för *den underåriges* hälsa eller utveckling eller för brottslig eller annan skadlig verksamhet från hans sida eller med hänsyn till att eljest den fortsatta utredningen kan allvarligt försvåras eller vidare åtgärder hindras.

Föreligga sannolika skäl för att ingripande med stöd av 25 § är påkallat, må barnavårdsnämnden i avbidan på att ärendet kan slutligt avgöras omhändertaga den *unge* för utredning, om detta anses nödvändigt på grund av förefintliga risker för *hans* hälsa eller utveckling eller för brottslig eller annan skadlig verksamhet från hans sida eller med hänsyn till att eljest den fortsatta utredningen kan allvarligt försvåras eller vidare åtgärder hindras.

Omhändertagande för utredning må bestå högst fyra veckor.

Beslut om sådant omhändertagande förfaller, om den *underårige* häktas.

Beslut om sådant omhändertagande förfaller, om den *unge* häktas.

32 §

Beslut angående omhändertagande för samhällsvård förfaller, om beslutet icke börjat verkställas inom sex månader från den dag då det vann laga kraft.

Sådant beslut förfaller även, om det icke börjat verkställas innan den *underårige* fyllt aderton år eller, i fall som avses i 25 § b), innan han fyllt *tjugo* år.

Sådant beslut förfaller även, om det icke börjat verkställas innan den *unge* fyllt aderton år eller, i fall som avses i 25 § b), innan han fyllt *tjugo* år.

33 §

Innebär *underårigs* uppträdande eller levnadssätt fara för allmän ordning eller säkerhet och föreligga sannolika skäl för att ingripande

Innebär uppträdande eller levnadssätt *hos någon som är under tjugo* år fara för allmän ordning eller säkerhet och föreligga san-

Nuvarande lydelse

de med stöd av 25 § är påkallat mot den *underårig*e, äger polismyndighet på lämpligt sätt taga honom i förvar i avbidan på barnavårdsnämnds beslut.

Då *underårig* sålunda tagits i förvar, skall anmälan därom ofördröjligen göras hos barnavårdsnämnden, som har att skyndsamt besluta, om han skall omhändertagas eller frigivas. I sistnämnda fall må han enligt nämndens bestämmande kvarhållas till dess han avhämtas av föräldrarna eller annan fostrare.

Föreslagen lydelse

nolika skäl för att ingripande med stöd av 25 § är påkallat mot den *unge*, äger polismyndighet på lämpligt sätt taga honom i förvar i avbidan på barnavårdsnämnds beslut.

Då *någon* sålunda tagits i förvar, skall anmälan därom ofördröjligen göras hos barnavårdsnämnden, som har att skyndsamt besluta, om han skall omhändertagas eller frigivas. I sistnämnda fall må han, *om han är under aderton år*, enligt nämndens bestämmande kvarhållas till dess han avhämtas av föräldrarna eller annan fostrare.

Föreligga, utan att fara som avses i första stycket är för handen, sannolika skäl för ingripande med stöd av 25 § mot någon, som kan antagas vara under aderton år, och kan hans namn eller bostad icke utrönas, må han tills utredning i nämnda hänseende vunnits tagas i förvar av polismyndighet eller i avbidan på dess beslut av polisman. Har polisman sålunda tagit någon i förvar, skall anmälan skyndsamt göras hos polismyndigheten.

34 §

Ingripande enligt detta kapitel skall göras av barnavårdsnämnden i den kommun, där den *underårig*e vistas, om ej annat följer av andra stycket. Lämnar han kommunen efter det att fråga om ingripande väckts, är nämnden skyldig att fullfölja ärendet, såvida icke annan barnavårdsnämnd ingriper.

Då barn som vårdas på anstalt, där modern intagits, bör omhändertagas för samhällsvård enligt 31 §, skall åtgärden vidtagas, om modern är omhändertagen för samhällsvård, av den barnavårdsnämnd som har befattningen med henne samt i annat fall av barnavårdsnämnden i den kommun, där barnet är mantalsskrivet eller, om det till följd av sin ålder ej blivit mantalsskrivet, där det har sin födelsehemort.

Ärende som avses i denna paragraf må överflyttas till annan barnavårdsnämnd, om denna samtycker.

37 §

Har barnavårdsnämnd genom beslut, som omedelbart skall gå i verkställighet, av anledning som avses i 25 § b) omhändertagit *underårig* för samhällsvård eller ut-

Ingripande enligt detta kapitel skall göras av barnavårdsnämnden i den kommun, där den *unge* vistas, om ej annat följer av andra stycket. Lämnar han kommunen efter det att fråga om ingripande väckts, är nämnden skyldig att fullfölja ärendet, såvida icke annan barnavårdsnämnd ingriper.

Har barnavårdsnämnd genom beslut, som omedelbart skall gå i verkställighet, av anledning som avses i 25 § b) omhändertagit *någon* för samhällsvård eller utred-

Nuvarande lydelse

redning, eller har sådant omhändertagande beslutats av nämndens ordförande, ankommer det på polismyndighet att, om den omhändertagne på grund av sitt uppträdande eller levnadssätt är farlig för allmän ordning eller säkerhet, efter framställning av nämnden eller dess ordförande på lämpligt sätt förvara den omhändertagne till dess länsrätten eller nämnden meddelat slutligt beslut i ärendet eller annan placering ordnats.

Den som sålunda tages i förvar må ej kvarhållas längre än en vecka. Om synnerliga skäl föreligga, må dock länsrätten på framställning av nämnden eller dess ordförande medgiva förlängning av tiden med ytterligare högst en vecka.

Föreslagen lydelse

ning, eller har sådant omhändertagande beslutats av nämndens ordförande, ankommer det på polismyndighet att, om den omhändertagne på grund av sitt uppträdande eller levnadssätt är farlig för allmän ordning eller säkerhet, efter framställning av nämnden eller dess ordförande på lämpligt sätt förvara den omhändertagne till dess länsrätten eller nämnden meddelat slutligt beslut i ärendet eller annan placering ordnats.

42 §

Barnavårdsnämnden skall förklara samhällsvården avslutad, så snart ändamålet med vården får anses uppnått. Beträffande den som omhändertagits enligt 31 § skall samhällsvården även förklaras avslutad, om föräldrarna begära det, eller om den omhändertagne begär det efter det att han fyllt femton år och särskilda skäl ej föranleda annat.

Samhällsvården skall upphöra senast då den omhändertagne fyller aderton år eller, om han omhändertagits enligt 29 § efter det att han fyllt femton år, senast tre år efter omhändertagandet. *Har omhändertagandet skett med stöd av 25 § a), får samhällsvården dock ej i något fall bestå sedan den omhändertagne fyllt tjugo år.*

Samhällsvården skall upphöra senast då den omhändertagne fyller aderton år eller, om han omhändertagits *med stöd av 25 § b)* efter det att han fyllt femton år, senast tre år efter omhändertagandet.

Finner nämnden att samhällsvård enligt 31 § icke kan upphöra utan sådan fara för den omhändertagne som avses i 25 § a), skall nämnden omhändertaga honom för fortsatt samhällsvård enligt 29 §. Fortsatt omhändertagande må även beslutas, om sådant fall föreligger som avses i 25 § b).

75 §

I fråga om förfarandet hos länsrätt i underställningsmål skola bestämmelserna i 15 § tredje stycket, i 16 och 17 §§ om kallelse och hämtning till läkarundersökning av den *underårige* och om hämtning till förhör av den som ären-

I fråga om förfarandet hos länsrätt i underställningsmål skola bestämmelserna i 15 § tredje stycket, i 16 och 17 §§ om kallelse och hämtning till läkarundersökning av den *unge* och om hämtning till förhör av den som ärendet rör, i

Nuvarande lydelse

det rör, i 19 § första stycket andra punkten och tredje stycket samt i 20 § i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

Vid muntlig förhandling skall representant för barnavårdsnämnden beredas tillfälle att närvara.

Skall underställt beslut lända till efterrättelse oberoende av laga kraft, åligger det länsrätten att utan dröjsmål pröva, huruvida beslutet må verkställas innan målet slutligt avgöres.

Föreslagen lydelse

19 § första stycket andra punkten och tredje stycket samt i 20 § i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

80 §

Talan mot barnavårdsnämnds beslut föres hos länsrätten genom besvär, om nämnden

utdömt förelagt vite,

avvisat ombud eller biträde,

med stöd av 26 § meddelat föreskrift rörande *underårigs* levnadsförhållanden eller förordnat om övervakning,

avslagit framställning om ändring eller upphävande av föreskrift eller övervakning som beslutats enligt nämnda paragraf,

träffat avgörande i ärende angående samhällsvård enligt 31 §,

meddelat bestämmelse enligt 41 § andra stycket om rätt till umgänge med någon som är omhändertagen,

träffat avgörande i ärende angående samhällsvårds upphörande eller beslutat att samhällsvård skall återupptagas efter villkorligt upphörande,

meddelat beslut som avses i 46 § andra eller tredje stycket,

beslutat att ej meddela tillstånd till mottagande av fosterbarn, genom förhandsbesked förklarat hem icke vara lämpligt som fosterhem eller

träffat avgörande i ärende angående förbud som avses i 50 eller 51 §.

Talan mot barnavårdsnämnds beslut föres hos länsrätten genom besvär, om nämnden

utdömt förelagt vite,

avvisat ombud eller biträde,

med stöd av 26 § meddelat föreskrift rörande *någons* levnadsförhållanden eller förordnat om övervakning,

avslagit framställning om ändring eller upphävande av föreskrift eller övervakning som beslutats enligt nämnda paragraf,

träffat avgörande i ärende angående samhällsvård enligt 31 §,

meddelat bestämmelse enligt 41 § andra stycket om rätt till umgänge med någon som är omhändertagen,

träffat avgörande i ärende angående samhällsvårds upphörande eller beslutat att samhällsvård skall återupptagas efter villkorligt upphörande,

meddelat beslut som avses i 46 § andra eller tredje stycket,

beslutat att ej meddela tillstånd till mottagande av fosterbarn, genom förhandsbesked förklarat hem icke vara lämpligt som fosterhem eller

träffat avgörande i ärende angående förbud som avses i 50 eller 51 §.

89 §

Har någon genom att bortföra eller dölja underårig eller genom

Den som genom att bortföra eller dölja någon som är under tjugo

Nuvarande lydelse

att medverka till att han avviker eller genom att lämna vilseledande uppgifter hindrat eller försvårat utredning i ärende som avses i 4 eller 7 kap.,

eller *har någon* genom dylikt förfarande hindrat eller försvårat verkställighet av beslut, som avses i 4 kap. eller rör behandlingen av den som omhändertagits, eller medverkat till att den omhändertagnes vård i hem eller anstalt, dit han överlämnats, avbrytes eller efter avbrott icke återupptages, straffes med dagsböter eller fängelse i högst sex månader, om ej gärningen eljest är i lag belagd med strängare straff.

Detsamma skall gälla, om någon lämnar alkoholhaltiga drycker, andra berusningsmedel, injektionsspruta eller kanyl, som avses i 88 a §, åt sådan omhändertagen, som är intagen i barnhem eller åtnjuter vård inom ungdomsvårdsskola, eller eljest hjälper den omhändertagne att åtkomma dylika berusningsmedel eller föremål eller om någon förleder sådan omhändertagen till könsligt umgänge.

94 §

Polismyndighet har att på begäran av barnavårdsnämnd eller dess ordförande eller, efter nämndens bemyndigande, av annan ledamot i nämnden, eller befattningshavare i kommunens tjänst lämna handräckning för att efterforska *underårig* som är föremål för utredning i ärende enligt 25 §, för att verkställa beslut angående omhändertagande, för att efterforska och återhämta sådan omhändertagen som avvikit från hem eller anstalt, dit han överlämnats, samt för att ombesörja annan förflyttning av någon som är omhändertagen.

Handräckning skall även lämnas styrelse eller rektor för ungdomsvårdsskola för att efterforska och återhämta elev som avvikit samt för att ombesörja annan förflyttning av elev.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1974.

Föreslagen lydelse

år eller genom att medverka till att han avviker eller genom att lämna vilseledande uppgifter *har* hindrat eller försvårat utredning i ärende som avses i 4 eller 7 kap.,

eller *som* genom dylikt förfarande *har* hindrat eller försvårat verkställighet av beslut, som avses i 4 kap. eller rör behandlingen av den som omhändertagits, eller medverkat till att den omhändertagnes vård i hem eller anstalt, dit han överlämnats, avbrytes eller efter avbrott icke återupptages, straffes med dagsböter eller fängelse i högst sex månader, om ej gärningen eljest är i lag belagd med strängare straff.

Polismyndighet har att på begäran av barnavårdsnämnd eller dess ordförande eller, efter nämndens bemyndigande, av annan ledamot i nämnden, eller befattningshavare i kommunens tjänst lämna handräckning för att efterforska *den* som är föremål för utredning i ärende enligt 25 §, för att verkställa beslut angående omhändertagande, för att efterforska och återhämta sådan omhändertagen som avvikit från hem eller anstalt, dit han överlämnats, samt för att ombesörja annan förflyttning av någon som är omhändertagen.

9 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1962: 381) om allmän försäkring

Härigenom förordnas att 3 kap. 18 § lagen (1962: 381) om allmän försäkring skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

18 §¹

På framställning av nykterhetsnämnd eller styrelse för vårdanstalt för alkoholmissbrukare äger allmän försäkringskassa besluta, att sjukpenning eller föräldrapenning tillkommande försäkrad, som är hemfallen åt alkoholmissbruk och beträffande vilken föreligger omständighet i övrigt som i 15 § lagen (1954: 579) om nykterhetsvård sägs, helt eller delvis skall utbetalas till kommunal myndighet eller den försäkrades make eller annan person att användas till den försäkrades samt, vad angår sjukpenning, hans familjs och, i fråga om föräldrapenning, barnets nytta.

Beträffande föräldrapenning, som tillkommer försäkrad vilken ej uppnått *tjugo* års ålder, må försäkringskassan på framställning av barnavårdsnämnd besluta om utbetalning till annan enligt vad i första stycket sägs.

Beträffande föräldrapenning, som tillkommer försäkrad vilken ej uppnått *aderton* års ålder, må försäkringskassan på framställning av barnavårdsnämnd besluta om utbetalning till annan enligt vad i första stycket sägs.

Är kvinna vid tiden för barnets födelse intagen i barnhem, ungdomsvårdsskola, fångvårdsanstalt eller vårdanstalt för alkoholmissbrukare, må försäkringskassan på framställning av föreståndare för inrättningen besluta, att kvinnan tillkommande föräldrapenning skall utbetalas till honom att användas till kvinnans och barnets nytta.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1974.

10 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1964: 167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare

Härigenom förordnas att 9 § lagen (1964: 167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare skall ha nedan angivna lydelse.

9 §²

Ej må den som icke fyllt *tjugo* år dömas till fängelse, skyddstillsyn eller ungdomsfängelse, med mindre den som har vårdnaden om honom, där så lämpligen kunnat ske, blivit hörd i målet.

Ej må den som icke fyllt *aderton* år dömas till fängelse, skyddstillsyn eller ungdomsfängelse, med mindre den som har vårdnaden om honom, där så lämpligen kunnat ske, blivit hörd i målet.

¹ Nuvarande lydelse enligt prop. 1974: 12.

² Senaste lydelse 1971: 241.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

Innan någon som är under tjuogoett år dömes till påföljd som avses i första stycket skall den som utfört personundersökning i målet höras, om skäl äro därtill.

Vårdnadshavare som höres enligt första stycket äger rätt till ersättning och förskott enligt vad om vittne är stadgat. Ersättningen skall gäldas av statsverket.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1974.

11 Förslag till**Lag om ändring i rennäringslagen (1971: 437)**

Härigenom förordnas att 14 § rennäringslagen (1971: 437) skall ha nedan angivna lydelse.

14 §

Renskötande medlems dödsbo får fortsätta den av medlemmen bedrivna renskötelsen under tre år från dödsfallet. Är renskötelsberättigad dödsbodelägare under 20 år, räknas tiden från det han fyller 20 år.

Renskötande medlems dödsbo får fortsätta den av medlemmen bedrivna renskötelsen under tre år från dödsfallet. Är renskötelsberättigad dödsbodelägare under 18 år, räknas tiden från det han fyller 18 år.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1974.

Motionsyrkanden

Med anledning av propositionen har väckts följande motioner.

A. 1974: 1619 av herr Boo m. fl. (c), vari yrkas att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär förslag innebärande vidgad information till dem som uppnår 18 års ålder och med huvudsakligt innehåll att klargöra de förändringar, i vad gäller rättigheter och skyldigheter som uppnådd myndighetsålder innebär.

B. 1974: 1620 av herr Fisksjö m. fl. (c), vari hemställs att riksdagen beslutar att punkten 3 av övergångsbestämmelserna till lagen (1969: 621) om ändring i föräldrabalken skall ha följande såsom *motionärernas förslag* betecknade lydelse.

Kungl. Maj:ts förslag

3. Är barn utom äktenskap fött innan nya lagen trätt i kraft och skulle icke arvsrätt mellan fadern och barnet ha förelegat redan enligt äldre lag, ärver barnet och dess bröstarvingar fadern och dennes släktingar endast under förutsättning att annan dödsbodelägare, boudredningsman eller den som sitter i boet *inom tre månader* från dödsfallet eller, om bouppteckningen förrättas senare, senast **vid bouppteckningen** fått kännedom om arvingen eller anteckning om barnet före arvfallet gjorts i personakt för arvlåtaren eller annan från vilken arvingen härleder sin arvsrätt.

Motionärernas förslag

3. Är barn utom äktenskap fött innan nya lagen trätt i kraft och skulle icke arvsrätt mellan fadern och barnet ha förelegat redan enligt äldre lag, ärver barnet och dess bröstarvingar fadern och dennes släktingar endast under förutsättning att annan dödsbodelägare, boudredningsman eller den som sitter i boet *inom sex månader* från dödsfallet eller, om bouppteckningen förrättas senare, senast **vid bouppteckningen** fått kännedom om arvingen eller anteckning om barnet före arvfallet gjorts i personakt för arvlåtaren eller annan från vilken arvingen härleder sin arvsrätt.

C. 1974: 1621 av fru Sundberg (m) vari yrkas att riksdagen hemställer att studerande som fyllt 18 år skall räknas som äldre studerande enligt studiestödssystemet om han så önskar.

D. 1974: 1622 av fru Troedsson (m), vari yrkas att riksdagen

1. avslår propositionen 1974: 44, såvitt avser sänkning av myndighetsåldern till 18 år och därmed sammanhängande konsekvensändringar inom andra lagområden,
2. — därest yrkandet under 1. inte skulle bifallas — uttalar att en sänkning av myndighetsåldern inte nödvändigtvis måste leda till motsvarande sänkning av åldersgränserna inom rusdrycksförordningen eller i fråga om samhällets barn- och ungdomsvård.

Utskottet*Inledning*

På grundval av en inom justitiedepartementet upprättad promemoria (Ds Ju 1973: 11), vilken har remissbehandlats, föreslås i propositionen att myndighetsåldern sänks från 20 till 18 år. Som en konsekvens härav föreslås motsvarande ändring av åtskilliga andra 20-årsgränser inom vitt skilda rättsområden. Principen vid prövningen av olika åldersgränser har varit att en anpassning till den föreslagna myndighetsåldern skall ske överallt där det inte finns speciella skäl för annat. Bland åldersgränser över 18 år som behålls kan nämnas de som finns inom påföljdssystemet för unga lagöverträdare. I fråga om flera åldersgränser tas inte slutlig ståndpunkt till om de bör ändras, eftersom de berörs av pågående utredningar.

I propositionen föreslås vidare ändring i reglerna om den frist inom vilken utomäktenskapligt barn, fött före den 1 januari 1970, får framställa sina arvsanspråk efter fadern och dennes släktingar. Ändringen är föranledd av en år 1973 på lagutskottets förslag gjord hemställan av riksdagen om översyn av dessa regler (LU 1973: 29, rskr 1973: 307).

Utskottet kommer att nedan först behandla frågan om sänkning av myndighetsåldern. Därefter kommer utskottet att ta upp behovet av följdändringar i annan lagstiftning samt beröra vissa informationsproblem. Avslutningsvis kommer utskottet att behandla den föreslagna ändringen beträffande utomäktenskapliga barns arvsrätt samt frågan om ikraftträdande av de föreslagna lagändringarna.

Myndighetsåldern

Den 1 juli 1969 sänktes myndighetsåldern från 21 till 20 år. Samma år sänktes också rösträttsåldern så att den som uppnår 20 års ålder senast under valåret fick rösträtt. I samband med sänkningen av myndighetsåldern genomfördes vidare lagändringar som gällt 18- och 19-åringar självständig ställning i flera viktiga hänseenden. De har sålunda bl. a. rätt att själva hyra bostad för eget bruk och att ta upp statliga lån som syftar till att bereda dem hjälp till utbildning eller bosättning. Vidare har varje underårig med eget hushåll rätt att företa sedvanliga rättshandlingar för den dagliga hushållningen eller för uppfostran av barn som tillhör hushållet. Redan tidigare gällde att person som fyllt 18 år har behörighet att själv ta tjänst eller annat arbete. Efter lagändring år 1973, som trätt i kraft den 1 januari i år, fordras ej längre att underårig skall ha vårdnadshavares samtycke till att ingå äktenskap.

Årets riksdag (KU 1974: 8) har slutligt antagit ett år 1973 som vilande antaget förslag till ny regeringsform, vari bl. a. föreskrivs (3 kap. 2 §) att rösträtt vid val till riksdagen tillkommer varje i riket bosatt svensk medborgare som har uppnått 18 års ålder senast på valdagen. Samtidigt med att förslaget lades fram för riksdagen framhölls önskvärdheten av att det nuvarande sambandet mellan rösträttsålder och myndighetsålder behålls.

Såsom framgår av det föregående föreslås i propositionen att nu även myndighetsåldern sänks till 18 år. I motionen 1974: 1622 yrkas avslag på förslaget. Till stöd för yrkandet anför motionären bl. a. att ungdomens ökade medvetenhet och mognad för ställningstagande i politik och livsåskådningsfrågor visserligen kan motivera att 18-årsåldern utgör gräns för rösträtt och valbarhet, men att därmed inte nödvändigtvis följer den mognad och insikt i ekonomiska ting eller den överblick av de ekonomiska konsekvenserna av vissa rättshandlingar som skulle motivera att de unga inte längre behöver stå under förmyndares inseeende. Motionären anser också att en sänkning av myndighetsåldern medför risker för framtida konsekvensändringar inom barnavårdens område

och i fråga om rusdrycksförsäljningsförordningen, vilka skulle kunna medföra ökade svårigheter för många ungdomar, som har sociala problem eller som missbrukar alkohol och narkotika.

Utskottet vill för sin del till en början erinra om att utvecklingen under senare år i allt flera länder gått mot en sänkning av myndighetsåldern. De nordiska överläggningar som föregick sänkningen av den svenska myndighetsåldern till 20 år ledde sålunda under år 1969 till en motsvarande sänkning av myndighetsåldern i samtliga nordiska länder. I Storbritannien sänktes myndighetsåldern år 1970 till 18 år, och samma myndighetsålder gäller i Sovjetunionen och övriga östeuropeiska stater. År 1972 sänktes myndighetsåldern i Österrike från 21 till 19 år. Samma år antog Europarådets ministerkommitté en resolution i vilken medlemsstaterna rekommenderas att sänka myndighetsåldern under 21 år och att, om det anses tillrådligt, bestämma den till 18 år. Därefter har i Finland under förra året lagts fram en proposition, vilken ännu inte slutbehandlats, med förslag till en 18-årsgräns. Sänkning av myndighetsåldern till 18 år övervägs vidare för närvarande av flera andra länder i Europa, bl. a. Västtyskland.

Även i Sverige har röster tidigare höjts för införandet av en 18-årsgräns. Redan när nu gällande åldersgräns antogs yrkades sålunda att myndighetsåldern i stället skulle bestämmas till 18 år. Förslag av sådan innebörd har sedermera motionsledes väckts vid 1970, 1971 och 1972 års riksdagar. Motionerna har visserligen av olika skäl avslagits av riksdagen, men riksdagen har uttryckt förståelse för de synpunkter som legat bakom motionsförslagen. Opinionen inom riksdagen för en sänkning av myndighetsåldern har också ständigt vuxit.

När en sänkning av rösträttsåldern till 18 år nu kommit till stånd talar enligt utskottets mening starka skäl för en motsvarande sänkning av myndighetsåldern. Visserligen måste, såsom motionären och några remissinstanser påpekat, en sänkning av rösträttsåldern inte nödvändigtvis föranleda en sänkning av myndighetsåldern. Det ter sig dock naturligt att man söker behålla det nuvarande sambandet mellan rösträttsåldern och myndighetsåldern. Utskottet har också tidigare förklarat sig ha den uppfattningen att en sänkning av rösträttsåldern borde föranleda motsvarande sänkning av myndighetsåldern (LU 1972: 19). Någon anledning till ändrat ställningstagande föreligger enligt utskottets mening inte.

Utskottet vill vidare erinra om att det — med hänsyn till den rätts-handlingsförmåga som 18- och 19-åringar enligt vad utskottet ovan redovisat redan har — inte är någon mer genomgripande ändring som föreslås. Omyndigheten kommer för dessa åldersgrupper huvudsakligen till praktiskt uttryck endast när det gäller viss skuldsättning, t. ex. i samband med avbetalningsköp, och förfogande över tillgångar som förvärvats på annat sätt än genom eget arbete eller genom upptagande

av studie- eller bosättningslån. Utskottet delar föredragande statsrådets uppfattning (s. 60) att det inte är några stora risker som öppnas, om man på de angivna områdena slopar det skydd som omyndigheten för närvarande ger. Utskottet vill i detta sammanhang peka på att man i England, enligt vad utskottet vid ett studiebesök år 1971 erfor, inte dittills hade haft några dåliga erfarenheter av sänkningen av myndighetsåldern till 18 år. Självfallet kan det dock inte uteslutas att slopandet av det skydd som omyndigheten ger i enstaka fall kan komma att innebära en försämring för den unge. I syfte att söka motverka denna negativa effekt av en sänkning av myndighetsåldern har några remissinstanser, bl. a. Svea hovrätt och Stockholms barnavårdsnämnd, ifrågasatt om möjlighet inte borde beredas ungdomar som känner behov av biträde med sina ekonomiska angelägenheter att få en god man förordnad. Enligt utskottets mening talar onekligen vissa skäl för en sådan lösning. Med hänsyn bl. a. till att det inom justitiedepartementet för närvarande pågår arbete med en översyn av förmynderskapslagstiftningen vill utskottet dock inte nu förorda en sådan lagändring.

Som skäl mot en sänkning av myndighetsåldern till 18 år har riksdagen tidigare anfört att gällande åldersgräns tillkommit i nordiskt samarbete och att det är önskvärt att behålla den nordiska rättslikheten på detta område (1LU 1970: 3 och LU 1971: 6). Såsom framgår av det ovan anförda har emellertid i Finland redan lagts fram förslag till en 18-årsgräns. Oavsett vilken ståndpunkt man från svensk sida intar kommer den nordiska rättslikheten sannolikt att upphöra, eftersom i de övriga nordiska länderna någon ändring av myndighetsåldern inte är aktuell. Såsom framhålls i propositionen (s. 61) finns därför inte längre något skäl att av hänsyn till förhållandena i övriga Norden vänta med en sänkning av myndighetsåldern.

I motionen har även gjorts gällande att en sänkning av myndighetsåldern skulle innebära risk för konsekvensändringar i barnavårdslagen och rusdrycksförsäljningsförordningen, vilka skulle kunna medföra negativa effekter för vissa ungdomar. Såsom kommer att framgå av vad utskottet anför nedan under nästa avsnitt torde någon sådan risk inte föreligga.

På grund av det anförda tillstyrker utskottet den föreslagna sänkningen av myndighetsåldern och avstyrker följaktligen motionen 1974: 1622, såvitt nu är i fråga.

Behovet av följdändringar i annan lagstiftning

Bestämmelser om en åldersgräns på 20 år finns på vitt skilda rättsområden. När det gäller att ta ställning till om en sänkning av myndighetsåldern med två år skall påverka andra åldersgränser har i propositionen, såsom utskottet inledningsvis anfört, den principiella utgångspunkten varit att en anpassning nedåt bör ske överallt där den nu-

varande åldersgränsen i väsentlig grad påverkats av den gällande myndighetsåldern. Om det på något område har funnits speciella skäl att behålla 20-årsgränsen, föreslås däremot inte någon ändring bara för att vinna likformighet. I vissa fall har resultatet av pågående utredningar ansetts böra avvaktas, innan slutlig ståndpunkt tas till om berörda åldersgräns bör ändras.

Utskottet kan för sin del godta de i propositionen förordade principerna. Såsom framhålls i propositionen (s. 63) stämmer dessa väl överens med det synsätt som utskottet vid 1973 års riksdag (LU 1973: 31) gav uttryck för vid behandlingen av en motion om översyn av gällande åldersgränser för barn och underårig. Utskottet anförde då att man i det fortsatta lagstiftningsarbetet borde eftersträva så enhetliga åldersgränser som möjligt, dock att en samordning av dessa inte fick bli ett självändamål utan att varje åldersgräns måste bestämmas så att den verkliga tillgodoser det syfte som den avser att tjäna.

Utskottet kommer nedan att bl. a. i anledning av motionsyrkandena behandla vissa av de rättsområden där en konsekvensändring av gällande åldersgränser är aktuell. I övrigt föranleder Kungl. Maj:ts förslag i förevarande del ingen erinran eller något särskilt uttalande från utskottets sida.

Ett område där 20-årsgränsen är av stor betydelse är barnavårds lagstiftningen. Ingripande med stöd av barnavårdslagen (1960: 97) kan grundas antingen på förhållanden som kan hänföras till barnets omgivning (25 § a) eller på förhållanden som kan hänföras till den unges eget beteende (25 § b). I den förra typen av fall kan ingripande inte företas sedan den unge har fyllt 18 år. Motsvarande åldersgräns i de senare fallen är 20 år. Vidtagna åtgärder skall i princip upphöra senast när den unge fyller 20 år. Samhällsvård som har anordnats med stöd av 25 § b kan emellertid pågå längre. Samhällsvården skall dock alltid upphöra senast tre år efter omhändertagandet. Motsvarande gäller i fråga om utskrivning från ungdomsvårdsskola.

I propositionen har (s. 66) i likhet med i promemorian föreslagits att de åtgärder som har beslutats med stöd av 25 § a barnavårdslagen skall upphöra senast när den underåriga fyller 18 år. Detta förslag har allmänt godtagits under remissbehandlingen. Utskottet tillstyrker för sin del förslaget.

När det gäller 20-årsgränsen i 25 § b föreslås däremot att man, i avvaktan på den allmänna översyn av den sociala vårdlagstiftningen som för närvarande pågår inom socialutredningen, tills vidare behåller den nuvarande 20-årsgränsen och därtill knutna bestämmelser. I motionen 1974:1622 yrkas, såvitt nu är i fråga, att riksdagen uttalar att en sänkning av myndighetsåldern inte nödvändigtvis måste leda till en sänkning av ifrågavarande 20-årsgräns.

Utskottet vill för sin del understryka att det måste anses principiellt olämpligt att ingripanden inom barnvårdens ram skall kunna ske mot personer flera år efter det att de har uppnått myndig ålder. Såsom framgår av bl. a. socialstyrelsens och socialutredningens remissyttranden skulle emellertid en begränsning av möjligheterna att med stöd av 25 § b barnvårdslagen ingripa mot ungdomar över 18 år kunna få olyckliga konsekvenser för nykterhets- och narkomanvården. Nykterhetsvården kan nämligen inte överta ansvaret för vården av unga alkoholmissbrukare, eftersom de allmänna vårdanstalterna för alkoholmissbrukare saknar resurser att ta emot dessa åldersgrupper. För narkomanvårdens del skulle begränsningen innebära att missbrukare över 18 år enbart skulle kunna omhändertas med stöd av lagen om slutna psykiatrisk vård i vissa fall. En sänkning av 20-årsgränsen i 25 § b har också kriminalpolitiska aspekter. Bl. a. skulle domstols möjlighet att med stöd av 31 kap. 1 § brottsbalken överlämna unga lagöverträdare till vård enligt barnvårdslagen i motsvarande grad begränsas. En anpassning av åldersgränsen i 25 § b barnvårdslagen till den sänkta myndighetsåldern skulle således försvåra möjligheterna till rehabilitering av asociala och kriminella ungdomar i åldrarna närmast över 18 år.

Med hänsyn till det anförda och med beaktande av det angelägna i att missanpassad ungdom kan beredas en adekvat vård anser utskottet att det, innan åldersgränsen i 25 § b kan sänkas, måste tillskapas lämpliga vårdformer för nu ifrågakvarande åldersgrupper. Det torde ankomma på socialutredningen att lägga fram förslag därom. I avvaktan härpå bör såsom föreslagits i propositionen (s. 67) den nuvarande åldersgränsen tills vidare behållas. Genom vad utskottet nu anförts får syftet med motionen 1974: 1622 i denna del anses tillgodosett. Något särskilt tillkännagivande från riksdagens sida kan inte anses påkallat. Utskottet förordar att motionen, såvitt nu är i fråga, inte föranleder någon riksdagens vidare åtgärd.

Rusdrycksförsäljningsförordningen (1954: 521) innehåller bestämmelser som innebär att rusdrycker inte får säljas till den som är under 20 år. Vid förordningens tillkomst ansågs det naturligt att knyta åldersgränsen till myndighetsåldern. Departementschefen framhöll att de problem som sammanhänger med ungdomens alkoholvanor i första hand borde angripas med andra medel än begränsningar i inköpsrätten. Om det förbehölls åt de äldre att köpa sprit, syntes däri ligga en särskild anledning för de unga att betrakta spriten som något eftersträvänt. Departementschefen ansåg det därför vara olyckligt att ha en särskild högre myndighetsålder för spritinköp. En sådan skulle f.ö. inte stämma överens med den större självständighet som kommit ungdomen till del i andra hänseenden. När myndighetsåldern 1969 sänktes ansåg departementschefen att sambandet mellan myndighetsåldern och inköpsåldern inte borde brytas.

Samma skäl som anfördes 1969 kan nu anföras för en sänkning av inköpsåldern till 18 år. En sådan sänkning skulle innebära att inköpsåldern anpassas till den gällande minimiåldern för utskänkning av rusdrycker vilken redan är 18 år. Föredragande statsrådet anser emellertid, i likhet med vad som anförs i promemorian, att frågan om den lämpliga minimiåldern för rätt till inköp av rusdrycker i första hand bör bedömas från alkohol- och nykterhetspolitiska synpunkter. I propositionen (s. 68) föreslås att resultatet av alkoholpolitiska utredningens överväganden avväktas, innan man gör någon ändring i rusdrycksförsäljningsförordningen. Förslaget har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av flertalet remissinstanser.

Utskottet ansluter sig till föredragande statsrådets bedömning och tillstyrker propositionen i denna del. Att, såsom yrkas i motionen 1974:1622, riksdagen nu skulle särskilt uttala, att en sänkning av myndighetsåldern inte nödvändigtvis måste leda till en motsvarande sänkning av 20-årsgränsen i förevarande förordning, kan utskottet inte anse erforderligt eller ens lämpligt. Motionen bör således inte heller i denna del föranleda någon riksdagens vidare åtgärd.

Inom studiestödssystemet innebär 20-årsgränsen en avgränsning mellan yngre och äldre studerande. Regler om studiestöd finns i studiestödslagen (1973:349). *Studiehjälp* skall enligt lagen utgå till studerande på gymnasial nivå som fyller högst 19 år under det kalenderår då läsåret börjar (3 kap. 1 §). Studiehjälp består av studiebidrag jämte tillägg, återbetalningspliktiga studiemedel och resekostnadsersättning. Vissa tillägg samt återbetalningspliktiga studiemedel beviljas efter behovsprövning. Vid denna tas hänsyn till den studerandes och, om han inte är gift, hans föräldrars ekonomiska förhållanden (3 kap. 12 §). *Studiemedel* skall enligt lagen i princip utgå till dels studerande vid universitet och högskolor samt vissa andra läroanstalter och utbildningslinjer, dels sådana studerande i gymnasieskolor och folkhögskolor samt inom kommunal och statlig vuxenutbildning som fyller lägst 20 år under det kalenderår då läsåret börjar (4 kap. 1 och 2 §§). Rätten till studiemedel påverkas inte av föräldrarnas ekonomi.

I propositionen förordas att ingen ändring nu görs i fråga om nämnda 20-årsgräns. Detta förslag kritiserar i motionen 1974:1621. Motionären pekar på att förslaget innebär att ungdomar, oaktat de enligt föräldrabalken uppnår ekonomisk självständighet vid 18 års ålder, för erhållande av studiehjälp alltjämt kommer att vara beroende av föräldrarnas ekonomi. Motionären anser detta förhållande orimligt. Det riktiga måste enligt motionärens mening vara att studerande som fyllt 18 år skall äga rätt att få sitt studiestöd prövat endast mot egen eller makes inkomst enligt de regler som gäller för studiemedelssystemet. Motionären föreslår därför att studerande som uppnått myndig ålder skall räknas som äldre studerande om han så önskar. För vissa studerande

som fyllt 18 år men går i den gymnasiala skolan bör nämligen valfrihet råda.

Enligt utskottets mening talar vissa skäl för den av motionären hävdade grundprincipen att den som är myndig inte skall, när han ansöker om studiestöd, vara beroende av föräldrarnas ekonomiska förhållanden. En sänkning av 20-årsgränsen skulle emellertid i vissa fall innebära en nackdel för den studerande och hans föräldrar därigenom att de skulle gå miste om de möjligheter till särskilda tillägg som finns enligt studiehjälpssystemet. Detta synes motionären också ha insett, eftersom i motionen förslås att den som fyllt 18 år men inte 20 år och går i den gymnasiala skolan skall kunna välja om han skall ansöka om studiehjälp eller om studiemedel. Utskottet anser att frågan om lämpligheten av en sänkning av ifrågavarande 20-årsgräns inte kan riktigt bedömas förrän de eventuella följderna därav blivit närmare utredda. I departementspromemorian anfördes att avsikten var att centrala studiehjälpsnämnden (CSN) skulle få i uppdrag att göra en utredning. Något sådant uppdrag har CSN dock ännu inte fått. Utskottet erinrar med anledning härav om att CSN i sitt remissvar till utskottet år 1973 i anledning av den ovannämnda motionen om en översyn av gällande åldersgränser beträffande unga understök angelägenheten av att CSN fick det aviserade uppdraget. I propositionen går föredragande statsrådet emellertid inte in på frågan om ett uppdrag till CSN utan pekar endast på (s. 68) att vissa frågor som rör det studiesociala systemet övervägs inom kommittén (U 1969: 51) för studiestöd åt vuxna (SVUX). Enligt vad utskottet inhämtat har dock 20-årsgränsen inte behandlats inom SVUX och någon närmare utredning av densamma har inte heller planerats. Med hänsyn till det anförda och i anledning av motionen vill utskottet stryka under det angelägna i att frågan huruvida 20-årsgränsen bör bibehållas eller inte blir föremål för närmare utredning. Utskottet förutsätter att så kommer att ske skyndsamt utan att riksdagen behöver göra någon särskild framställning därom.

På grund av det anförda avstyrker utskottet bifall till yrkandet i motionen 1974: 1621.

I detta sammanhang vill utskottet peka på att inom det skattemättsliga området finns vissa bestämmelser som tillmäter 20-årsåldern betydelse för beskattningen. Enligt förordningen (1947: 577) om statlig förmögenhetsskatt är sålunda föräldrar i viss omfattning skattskyldiga för förmögenhet som tillhör deras barn under 20 år (8 §). Denna åldersgräns föreslås i propositionen sänkt till 18 år. Utskottet kan för sin del instämma i föredragande statsrådets uttalande (s. 64) att en sänkning av åldersgränsen framstår som en naturlig konsekvens av att man sänker den ålder då barnen själva disponerar över sin förmögenhet.

En annan skattebestämmelse som tillmäter 20-årsgränsen betydelse

återfinns i förordningen (1941: 416) om arvsskatt och gåvoskatt. Enligt 28 § medges viss lindring i arvsbeskattningen för barn under 20 år. Denna bestämmelse har ursprungligen tillkommit för att tillgodose underårigs behov av medel för uppfostran och utbildning. Åldersgränsen sänktes 1969 från 21 till 20 år i samband med motsvarande sänkning av myndighetsåldern. I propositionen föreslås gränsen nu sänkt till 18 år. En sådan sänkning kommer att i enstaka fall föra med sig en skatte-skärpning och kommer således att i dessa fall innebära en försämring för de unga. Såsom framhålls i propositionen (s. 65) torde dock skatte-skärpningen i regel bli obetydlig. Någon anledning att nu frångå den princip som fastslogs vid den förra sänkningen av myndighetsåldern finns därför enligt utskottets mening inte.

På grund av det anförda tillstyrker utskottet de föreslagna ändringarna i förmögenhetsskatteförordningen och i arvsskatteförordningen.

Utskottet vill avslutningsvis peka på ytterligare en åldersgräns. Enligt 5 § första stycket lagen (1938: 318) om avbrytande av havandeskap bör, innan ansökan om *a b o r t* prövas, kvinnans vårdnadshavare få tillfälle att yttra sig om det finns skäl därtill och kvinnan är under 20 år. Denna åldersgräns föreslogs i departementspromemorian bli satt till 18 år. Föredragande statsrådet anför i propositionen (s. 64) att han dock anser att någon ändring inte bör göras i förevarande sammanhang, eftersom abortlagstiftningen är föremål för översyn.

Proposition (1974: 70) med förslag till ny abortlag har därefter förelagts riksdagen. I lagförslaget saknas bestämmelser om vårdnadshavares hörande. Lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 1975. Efter-som sänkningen av myndighetsåldern föreslås träda i kraft redan den 1 juli 1974, vilket förslag utskottet såsom framgår nedan enhälligt tillstyrker, torde ifrågavarande 20-årsgräns komma att bestå under ett halvt år efter det att myndighetsåldern sänkts. Såsom framhålls i propositionen 1974: 70 (s. 84) torde detta dock inte ha någon betydelse, eftersom det sedan myndighetsåldern och därmed också vårdnadsåldern sänkts, självfallet inte finns någon vårdnadshavare som kan höras, när kvinnan fyllt 18 år. Utskottet delar därför föredragande statsrådets uppfattning att det i förevarande sammanhang inte bör göras någon ändring i 1938 års lag.

Vissa informationsproblem

I motionen 1974: 1619 anføres att det ökade samhällsansvaret och de övriga rättsliga effekter som en sänkning av rösträtts- och myndighets-åldern för med sig för ungdomarna gör det angeläget att dessa på allt sätt ges en bred information om vad uppnådd rösträtts- och myndighets-ålder i praktiken innebär. Enligt motionärerna bör övervägas att till-ställa svenska medborgare inför deras 18-årsdag en broschyr med sådan

information. Motionärerna yrkar med hänvisning till det anförda att riksdagen begär förslag om vidgad information på området.

Utskottet vill för sin del stryka under det angelägna i att ungdomar informeras om innebörden av inträdd myndighet. Sådan information har i vissa fall redan lämnats från kommunalt håll. Utskottet, som finner dessa initiativ lovvärda, utgår från att denna information kommer att lämnas även i fortsättningen. En annan viktig kanal för spridande av information om vad myndigheten innebär är skolan. Med hänsyn till att i framtiden ett större antal barn än nu kommer att gå kvar i skolan eller nyligen ha lämnat denna vid uppnådd myndighet ökas skolans möjligheter att ge en aktuell information i hithörande frågor. Enligt utskottets mening bör emellertid även andra vägar användas för att sprida information. Härvid kommer självfallet, såsom motionärerna föreslagit, i fråga att överväga att tillstålla de unga en broschyr i ämnet. Hur informationen närmare skall utformas bör dock inte bestämmas av riksdagen. Enligt utskottets mening ankommer det på Kungl. Maj:t att göra detta. Vad utskottet ovan anført bör ges Kungl. Maj:t till känna.

Utomäktenskapliga barns arvsrätt

Genom lagen (1969: 621) om ändring i ärvdabalken (ÄB) upphävdes särbestämmelserna om utomäktenskapliga barns arvsrätt och fr. o. m. den 1 januari 1970 är barn utom äktenskapet i princip helt likställt med barn i äktenskap i arvsrättsligt hänseende. Är barn utom äktenskapet fött före angiven dag och skulle inte arvsrätt mellan barnet och fadern ha förelegat enligt äldre lag gäller emellertid en specialregel om arvsrättspreskription. Enligt punkt 3 i övergångsbestämmelserna till 1969 års lag ärver barnet och dess bröstarvingar i angivna fall fadern och dennes släktingar endast under förutsättning att annan dödsbodelägare, boutredningsman eller den som sitter i boet senast vid bouppteckningen fått kännedom om arvingen eller anteckning om barnet före arvfallet gjorts i personakt för arvlåtaren eller annan från vilken arvingen härleder sin arvsrätt. Övergångsbestämmelsen har ansetts motiverad med hänsyn till att registreringen av utomäktenskapliga barn tidigare har varit bristfällig och att det därför är svårt och i vissa fall omöjligt att utreda om en avlidna man har barn utom äktenskapet. För att frågan om arvsrätt efter avlidna män inte skulle hållas svävande ända tills den allmänna preskriptionstiden inträder (fem år efter arvs-kungörelse eller tio år efter arvfallet) infördes den speciella preskriptionsregeln för de utomäktenskapliga barnen.

Vid 1973 års riksdag påtalades i en motion (1973: 410) att preskriptionsregeln fått vissa icke önskade följder. Det hade sålunda i praktiken inträffat fall då utomäktenskapliga barn gått förlustiga sin arvsrätt därför att bouppteckning hade förrättats i nära anslutning till döds-

fallet och barnets anmälan på grund härav kommit för sent. Utskottet fann i sitt av riksdagen godkända betänkande (LU 1973: 29) att detta inte var tillfredsställande. Enligt utskottets mening borde den presumptive arvtagaren beredas viss tid inom vilken han har att framställa sina arvsanspråk. I motionen hade föreslagits en tidsfrist av två månader. Utskottet fann att mycket talade för att denna tid i stället borde vara tre månader, som är den tid inom vilken bouppteckning i regel måst förrättas. Annan preskriptionstid kunde naturligtvis också tänkas. Utskottet ansåg att frågan närmare borde utredas och hemställde att riksdagen skulle begära en översyn av ifrågavarande övergångsbestämmelse.

I propositionen föreslås nu införandet av en tidsfrist på tre månader. Vidare föreslås för de fall där bouppteckning förrättas senare att anmälan skall anses ha blivit gjord i tid om den sker senast vid bouppteckningen.

Den föreslagna tidsfristen kritiserar i motionen 1974: 1620. Motionärerna anser att den i vissa fall är för kort, t. ex. när den presumptive arvingen vistas utomlands eller är på resa. De förordar därför att tidsfristen utsträcks till sex månader.

Utskottet vill till en början uttrycka sin tillfredsställelse över att förslag om införande av en legal tidsfrist så snabbt har kunnat läggas fram för riksdagen. När det gäller att bestämma tidsfristens längd måste det givetvis bli fråga om en i viss mån skönsmässig bedömning. Utskottet erinrar om att det vid remissbehandlingen av motionen 1973: 410 framfördes flera olika förslag till tidsfrister. Motionärernas nu framlagda förslag om en sex månaders tidsfrist överensstämmer med vad Stockholms läns landstings rättshjälpsnämnd då föreslog. Såsom utskottet anförde redan vid 1973 års riksdag talar emellertid mycket för att tidsfristen bör vara tre månader, varigenom överensstämmelse kan nås med den tid inom vilken bouppteckning normalt skall förrättas. Enligt utskottets mening skulle inte mycket kunna vinnas genom att utsträcka tiden till sex månader. Utskottet ansluter sig därför till föredragande statsrådets bedömning och avstyrker bifall till motionen 1974: 1620.

Avslutningsvis vill utskottet göra ett påpekande. I samband med att föredragande statsrådet föreslår att, om bouppteckningen förrättas senare än tre månader efter dödsfallet, anmälan skall anses ha gjorts i tid om den sker senast vid bouppteckningen, anför statsrådet (s. 80) att han anser det onödigt att, som kammarkollegiet (vid remissbehandlingen av motionen 1973: 410) har förordat, föreskriva en yttersta tidsfrist motsvarande den allmänna preskriptionstiden i 16 kap. 4 § AB. Något sådant stadgande har emellertid inte förordats av kollegiet. I sitt remissvar till utskottet anförde kollegiet endast att ett utomäktenskapligt barn alltid borde kunna med laga verkan göra sin rätt gällande vid bouppteckningsförrättning som hålls efter tidsfristens utgång men före den i 16 kap. 4 § AB stadgade preskriptionstiden av tio år. Kollegiet föreslog att över-

gångsbestämmelsen skulle få det innehåll som nu förordas i propositionen. Att i övergångsbestämmelsen införa en yttersta tidsfrist synes kollegiet i likhet med statsrådet ha ansett onödigt. Utskottet delar den sålunda företrädda uppfattningen.

Ikraftträdande

Ändringen beträffande utomäktenskapliga barns arvsrätt bör enligt propositionen träda i kraft snarast möjligt. Ändringarna i övrigt föreslås träda i kraft den 1 juli 1974. Detta innebär att myndighetsåldern kommer att sänkas före röstrettsåldern, eftersom sistnämnda ändring inte träder i kraft förrän den 1 januari 1975. Vid ett eventuellt nyval under hösten kommer således vissa ungdomar som uppnått myndig ålder att vara uteslutna från möjligheten att rösta. Detta förhållande kan te sig något ologiskt med hänsyn till det ovan förordade bibehållandet av sambandet mellan myndighetsåldern och röstrettsåldern. Utskottet anser dock att det inte finns någon anledning att endast på grund därav låta ikraftträdandet av förevarande reform anstå till den 1 januari 1975. Utskottet tillstyrker följaktligen de föreslagna ikraftträdandebestämmelserna.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande sänkning av myndighetsåldern och vissa därav föranledda följdändringar
att riksdagen med avslag på motionen 1974: 1622, yrkandet 1, antar de i propositionen 1974: 44 under 1—2 och 4—11 framlagda lagförslagen,
2. beträffande följdändringar i övrigt i barnvårdslagen och i rusdrycksförsäljningsförordningen
att motionen 1974: 1622, såvitt avser yrkandet 2, inte föranleder någon riksdagens vidare åtgärd,
3. beträffande följdändringar inom studiestödssystemet
att riksdagen avslår motionen 1974: 1621,
4. beträffande information till dem som fyller 18 år
att riksdagen i anledning av motionen 1974: 1619 ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet ovan anført därom,
5. beträffande utomäktenskapligt barns arvsrätt
att riksdagen med avslag på motionen 1974: 1620 antar det i propositionen under 3 framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1969: 621) om ändring i ärvdabalken.

Stockholm den 18 april 1974

På lagutskottets vägnar
IVAN SVANSTRÖM

Närvarande: herrar Svanström (c), Hammarberg (s), Lidgard (m)¹, fru Asbrink (s), herrar Sjöholm (fp), Andersson i Södertälje (s), Winberg (m)^{2*}, fru Nilsson i Sunne (s), herrar Olsson i Sundsvall (c), Israelsson (vpk), fru Fredgardh (c), fru Tillander (c), herr Gustafsson i Stockholm (s)^{2*}, fru Lindquist (m), fru Hjalmarsson (s)¹, fru Johansson i Hovmantorp (s) och fru Karlsson (c).

¹ Endast närvarande vid p. 3 i utskottets hemställan

² Ej " " " " " " "

* Ej närvarande vid betänkandets justering

Reservation

beträffande *utomäktenskapligt barns arvsrätt*

av herrar Svanström (c), Olsson i Sundsvall (c), fru Fredgardh (c), fru Tillander (c) och fru Karlsson (c), som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 30 som börjar med orden "Utskottet vill" och slutar med orden "motionen 1974: 1620" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill till en början uttrycka sin tillfredsställelse över att förslag om införande av en legal tidsfrist så snabbt kunnat läggas fram för riksdagen. När det gäller tidsfristens längd kan i och för sig vissa skäl tala för att, såsom föreslagits i propositionen, bestämma denna till tre månader, varigenom överensstämmelse nås med den tid inom vilken bouppteckning normalt skall förrättas. Såsom motionärerna påpekat kan en tidsfrist på tre månader dock i vissa fall vara väl kort, t. ex. om den presumtive arvingen är bosatt utomlands. Utskottet erinrar om att vid remissbehandlingen av motionen 1973: 410 några remissinstanser tillstyrkte längre tidsfrist och att en remissinstans förordade en ettårsfrist. Den av motionärerna nu föreslagna sexmånadersfristen överensstämmer med vad Stockholms läns landstings rättshjälpsnämnd då föreslog. Enligt utskottets mening utgör en tidsfrist på sex månader en lämplig avvägning mellan det utomäktenskapliga barnets intresse av att ha en skälig tid, inom vilken det kan göra sitt arvsanspråk gällande, och övriga dödsbodelägares berättigade intresse av att frågan om arvsrätt efter den avlidne inte hålls svävande alltför länge.

På grund av det anförda tillstyrker utskottet att riksdagen med bifall till motionen 1974: 1620 antar förslaget till lag om ändring i lagen om ändring i ärvdabalken med den av motionärerna föreslagna lydelsen.

dels att utskottets hemställan under 5 bort ha följande lydelse:

5. beträffande utomäktenskapligt barns arvsrätt att riksdagen med förklaring att propositionen i denna del inte kunnat oförändrad godtagas och med bifall till motionen 1974: 1620

a. förordnar att punkten 3 av övergångsbestämmelserna till lagen (1969: 621) om ändring i ärvdabalken skall ha följande såsom *utskottets förslag* betecknade lydelse:

Kungl. Maj:ts förslag

3. Är barn utom äktenskap fött innan nya lagen trätt i kraft och skulle icke arvsrätt mellan fadern och barnet ha förelegat redan enligt äldre lag, ärver barnet och dess bröstarvingar fadern och dennes släktingar endast under förutsättning att annan dödsbodelägare, bouppteckningsman eller den som sitter i boet *inom tre månader* från dödsfallet eller, om bouppteckningen förrättas senare, senast vid bouppteckningen fått kännedom om arvingen eller anteckning om barnet före arvfallet gjorts i personakt för arvlåtaren eller annan från vilken arvingen härleder sin arvsrätt.

Utskottets förslag

3. Är barn utom äktenskap fött innan nya lagen trätt i kraft och skulle icke arvsrätt mellan fadern och barnet ha förelegat redan enligt äldre lag, ärver barnet och dess bröstarvingar fadern och dennes släktingar endast under förutsättning att annan dödsbodelägare, bouppteckningsman eller den som sitter i boet *inom sex månader* från dödsfallet eller, om bouppteckningen förrättas senare, senast vid bouppteckningen fått kännedom om arvingen eller anteckning om barnet före arvfallet gjorts i personakt för arvlåtaren eller annan från vilken arvingen härleder sin arvsrätt.

b. antar det i propositionen under 3 framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1969: 621) om ändring i ärvdabalken i den mån förslaget ej omfattas av hemställan under a.

